

Universitatea din București
Facultatea de Științe Politice
Școala Doctorală de Știință Politică

Între prohibiția și legalizarea drogurilor:
Limitele abordării empirice a politicilor privind
reglementarea substanțelor psihoactive

REZUMATUL TEZEI DE DOCTORAT

Coordonator științific:
Prof. Univ. Dr. Georgeta Ghebrea

Doctorand:
Ștefan Iancu

La un secol de la adoptarea primelor măsuri internaționale interdictive, consensul politic și social privind dezirabilitatea și eficiența prohibiției substanțelor psihoactive este pe cale de a se destrăma, un număr de state adoptând deja măsuri de dezincriminare a consumului de droguri și de legalizare a comerțului de cannabis. Curentul actual de opinie în favoarea dezincriminării sau legalizării are la bază un consens mai larg în favoarea unei abordări utilitariste, bazate pe dovezi empirice, a politicilor publice din domeniul reglementării substanțelor psihoactive. Această lucrare își propune clarificarea relațiilor dintre argumentele privind costurile și consecințele politicilor de reglementare și argumentele de principiu privind drepturile și libertățile persoanelor. Sunt investigate critic limitele de principiu și cele actuale ale paradigmei abordării empirice a politicilor din domeniul reglementării substanțelor psihoactive, din perspectiva studiului diverselor modele naționale de reglementare și a istoriei consumului de substanțe psihoactive și a reglementării acestora. Teza principală a lucrării este că abordarea contemporană *evidence-based* și argumentele consecinționale sunt necesare, dar nu și suficiente pentru a susține dezincriminarea sau legalizarea unor substanțe. În cazul dezincriminării însă, am încercat să demonstrez, putem susține în mod rezonabil că este legitimă înainte de a aștepta rezultatele exacte ale calculelor de utilitate și ale experimentelor actuale în legislație. La acestea se adaugă analiza calitativă a unor aspecte ale fenomenului autohton al consumului de droguri, în special subcultura consumului de ketamină și fenomenul exploziei magazinelor așa-zis etnobotanice și a drogurilor așa-zis legale în România, și analiza implicațiilor pe care aceste fenomene locale le pot avea pentru discuția privind efectele și dezirabilitatea măsurilor interdictive, de dezincriminare sau legalizare a unor substanțe psihoactive.

Primul capitol al lucrării este dedicat clarificării distincției dintre contestarea sau susținerea legislației actuale interdictive pe temeuri principiale, juridice și filosofice, de contestarea și susținerea ei pe baze consecinționale și empirice, precum și a relației dintre considerațiile principiale și cele privind eficiența și consecințele legilor și politicilor. Am încercat de asemenea să încadrez paradigma empiristă a politicilor *evidence-based* și a legitimării modelului preferat de reglementare a drogurilor pe baza unui calcul privind costurile și beneficiile lui în raport cu principalele curente politice și filosofice actuale cu privire la ce este statul și care este rolul lui legitim. Națiunile moderne, cel puțin în modelul occidental, nu sunt doar democrații liberale, ci și state sociale, care oferă cetățenilor bunuri și servicii publice

precum cele din domeniul sănătății publice, ceea ce pune limite unei viziuni radical individualiste sau libertariene cu privire la drepturile și libertățile individuale. Pe de altă parte, o abordare comunitariană nu oferă un criteriu pentru a stabili limite dincolo de care intervențiile în sfera drepturilor și libertăților individuale nu mai sunt legitime. Concluzia care se desprinde din acest capitol este că analizele cost-beneficiu, deși necesare, nu sunt și suficiente pentru a respinge prohibiția și a legitima măsurile de dezincriminare.

Al doilea capitol este dedicat limitelor abordărilor consecinționale actuale, de data aceasta chiar din perspectivă empirică. Calculele cost-beneficiu se pot aplica și sunt în mod curent utilizate nu doar în privința unor politici concrete și cu impact restrâns, cum ar fi un program anume de reducere a riscurilor sau de prevenție a consumului, pe o anumită perioadă într-un anumit loc, ci și pentru politici de amploare care presupun un întreg mix de reglementări, precum dezincriminarea consumului de droguri însoțită de programe de asistență a consumatorilor. Întrebarea pe care o pun în cadrul acestui capitol este dacă argumentele bazate pe dovezi empirice aduse în favoarea politicilor de dezincriminare și legalizare sunt convingătoare pentru a stabili eficiența acestora. Potrivit susținătorilor dezincriminării și reglementării diferite a substanțelor psihoactive, putem constata ineficiența măsurilor interdictive și consecințele pozitive ale dezincriminării pe baza analizei costurilor prohibiției și a „experimentelor reale” în dezincriminare care au avut deja loc. Spre exemplu, se vorbește adesea despre Portugalia, țară care a dezincriminat posesia pentru toate substanțele psihoactive din 2001, ca un model de succes în politicile publice din domeniul drogurilor. „Lecția” portugheză este adesea menționată ca dovadă a succesului evident și fulminant al dezincriminării în lucrări științifice, în mass-media și în discursul activiștilor anti-prohibiție. Însă analiza atentă a literaturii pe marginea experimentului portughez dezvăluie că succesul dezincriminării în termeni de consecințe, costuri și beneficii este mai degrabă modest, post-dezincriminare înregistrându-se atât ușoare creșteri, cât și scăderi ale valorilor anumitor indicatori cheie și existând în continuare o doză de incertitudine și îndoială rezonabilă privind cauzele acestor variații. O încercare recentă de a contesta legitimitatea politicilor actuale de reglementare a substanțelor psihoactive pe baza costurilor acestora pentru individ și pentru societate o reprezintă studiile conduse de neurofarmacologul britanic David Nutt, fost șef al Comitetului Consultativ privind Abuzul de Droguri pe lângă guvernul Marii Britanii. Acestea estimează costurile individuale și sociale implicate de consumul diverselor substanțe de abuz, legale și ilegale, pentru a ajunge la

concluzia că actualele clasificări în grupe de risc nu au o bază științifică; mai mult, autorii propun aceste evaluări ca o bază științifică riguroasă pentru reglementările viitoare naționale și internaționale ale substanțelor psihoactive, iar cum costurile unor substanțe legale, precum alcoolul și tutunul, le depășesc în aceste evaluări pe cele ale unor substanțe ilegale, recomandarea implicită este de a reforma legislația pe baza acestor evaluări. Însă, susțin pe parcursul acestui capitol, studiile respective se bazează pe mai multe erori și confuzii metodologice care viciază complet analiza cost-beneficiu propusă și implicațiile degajate din ea pentru politicile de reglementare a substanțelor psihoactive. Trecerea în revistă a altor modele naționale de politici în domeniul drogurilor și a „lecțiilor istoriei”, precum și a unor analize prospective recente privind legalizarea drogurilor conduce la concluzii similare: în ciuda unor rezultate și câștiguri concrete, cercetarea din acest domeniu este dominată de incertitudine, controverse și *parti pris*-uri ideologice. Concluzionez că nu avem încă posibilitatea de a face predicții sigure și a întreprinde calcule exacte cu privire la costurile și beneficiile dezincriminării sau legalizării și de a anticipa cu un grad satisfăcător de certitudine consecințele diverselor politici de reglementare. Cu toate acestea, există progres al cunoașterii și importante câștiguri în acest domniu, cum ar fi un consens cvasi-general că dezincriminarea nu produce creșteri semnificative ale consumului de droguri.

Dacă la nivel teoretic și general am susținut că argumentele cu privire la costuri și consecințe nu sunt întodeauna și ca atare suficiente pentru a susține un model de reglementare sau altul, am încercat să demonstrez același lucru și aplicat, în legătură cu două fenomenele recente din România. Aceste două fenomene românești, poate nu cele mai importante ca prevalență în peisajul consumului de droguri în România, au fost alese întrucât oferă oportunitatea specială de a studia relația dintre evoluția statutului legal al unor substanțe și consecințele acestuia în termeni de consum și costuri sociale. În timp ce statutul legal al canabisului sau al heroinei nu s-a schimbat în mod semnificativ în ultimul deceniu în țara noastră, atât ketamina cât și SNPP au trecut prin modificări majore de statut legal, ceea ce face ca cercetarea fenomenului consumului de droguri din România să aibă câteva semnificații relevante pentru tema generală a acestei lucrări, care privește consecințele experimentelor în reglementarea drogurilor. Obiectivul acestei cercetări aplicative a fost de a stabili relațiile dintre politicile naționale privind reglementarea ketaminei și SNPP și prevalența consumului acestora, precum și de a culege opiniile unor experți și profesioniști în domenii legate de consumul și

controlul substanțelor psihoactive cu privire la politicile publice din această zonă din România și de a desprinde din acestea posibile direcții de ameliorare a politicilor naționale.

Capitolul al treilea debutează cu o scurtă trecere în revistă a istoricului și a dimensiunilor actuale ale fenomenului consumului de droguri în țara noastră și ale politicilor publice de reglementare în acest domeniu, incluzând cadrul normativ și instituțional și tipurile de politici practicate. În continuare detaliez apariția și evoluția subculturii locale a consumului anesteziei disociativ ketamină, în paralel cu evoluția statutului legal al substanței. De asemenea, verific ipoteza potrivit căreia statutul legal al substanței a fost unul dintre principalii factori cauzali care au dus la răspândirea consumului acesteia, precum și ipoteza după care consumul a scăzut în urma măsurilor de control sporit și interdicere a substanței. Sunt analizate de asemenea pe scurt implicațiile acestor teorii pentru domeniul reglementării substanțelor psihoactive, în raport cu teza principală a lucrării, analiza conducând la concluzia că măsurile interdictive și prohibitive în ce privește ketamina sunt parțial justificate, în ce privește incriminarea comercializării acestei substanțe, dar nu neapărat și a posesiei ei pentru consum propriu.

În partea a doua a capitolului al treilea am schițat un istoric similar al exploziei fenomenului magazinelor așa-zis etnobotanice și al consumului drogurilor așa-zis legale, desemnate în literatura de specialitate ca substanțe noi cu proprietăți psihoactive (SNPP), de asemenea în paralel cu evoluția legislației aplicabile acestora. Am formulat ipoteza după care consumul de SNPP a scăzut semnificativ în urma măsurilor de interdicere a comercializării și/sau posesiei acestora. Și în acest caz concluzionez că analiza consecințelor măsurilor interdictive în termeni de costuri și beneficii legitimează prohibiția, în raport cu comercializarea liberă a substanțelor respective, dar nu și în raport cu o schemă de reglementare corespunzătoare conceptului de dezincriminare. Mai mult, potrivit tezei generale a acestei lucrări, dezincriminarea ar putea fi justificată chiar dacă costurile ei ar fi superioare într-o oarecare măsură trecerii SNPP pe lista substanțelor interzise potrivit *Legii nr. 143/2000*.

Al patrulea și ultimul capitol sumarizează opiniile și recomandările experților intervievați în cadrul cercetării cu privire la domeniul politicilor de reglementare a substanțelor psihoactive în general și în România în special, atenție specială fiind acordată măsurilor punitive versus dezincriminarea sau legalizarea unor substanțe, politicilor de prevenire și tratament și celor de reducere a riscurilor.